

О.С. Волярська, О.В. Пучина

Управління психолого-педагогічним супроводом освіти дорослих в Україні

У статті розглянуто особливості управління навчальними системами, які надавали б пріоритет психолого-педагогічному фактору в процесі створення ефективних програм освіти дорослих.

Ключові слова: модуль, навчання, освіта дорослих, психолого-педагогічний супровід, управління.

This article reveals peculiarities of management of educational systems that would provide priority to the psychological and pedagogical factor in creating effective programs of adult education.

Keywords: module, training, adult education, psycho-pedagogical support and management.

Постановка проблеми. Особливістю людського капіталу України на сучасному етапі її розвитку є відставання здатності особистості адаптуватися до змін у соціокультурному середовищі. Способи виробництва, якість життя змінюються дуже швидко, здобуті раніше знання, вміння та навички не відповідають вимогам, які ставляться тепер до фахівця. Традиційна освіта вже не може забезпечити людину на все життя якостями, що будуть потрібні їй для ефективного виконання виробничих завдань. Концепція безперервної освіти обґрунтовує освіту дорослих як визначальну позицію в основних напрямках соціально-економічного розвитку сучасного світу.

У нашій країні в освіті дорослих виокремлюється два напрями: формальна освіта дорослих (загальна середня освіта в різних формах, професійно-технічна, базова і повна вища та післядипломна) і неформальна освіта дорослих (професійно спрямовані та загальнокультурні курси навчання найрізноманітніших форм). Освіта дорослих є передумовою для розв'язання важливих соціальних, економічних, освітніх проблем сучасного суспільства, і для держави вона повинна бути одним із пріоритетів освітньої та соціальної політики.

Аналіз літературних джерел. До проблеми розвитку освіти дорослих в Україні та застосування андрагогічного підходу в системі професійної освіти зверталися у своїх працях вітчизняні вчені С.І. Болтівець, Н.А. Побірченко, Л.М. Сергеева та інші. Зокрема, С.І. Болтівець зазначає, що на розвиток можливостей адаптації дорослої людини до умов життя суспільства впливають особливості особистості [2]; Н.А. Побірченко наголошує на ролі професійного самовизначення безробітного в процесі профконсультаційної та профінформаційної роботи; Л.М. Сергеева обґрунтовує андрагогічний підхід до впровадження суспільної диверсифікації як шлях до створення рівних можливостей у професійній освіті [1]. Однак зазначені роботи не дають цілісного уявлення про вико-

ристання андрагогічного підходу при організації психолого-педагогічного супроводу професійної підготовки безробітних.

Аналіз вітчизняного й зарубіжного досвіду в цій сфері свідчить про пошук нових концептуальних підходів до структурування й прогнозування навчальних систем, які забезпечували б пріоритет психолого-педагогічного фактора при створенні ефективних програм навчання безробітних. Великі потенційні можливості, на наш погляд, закладено в застосуванні освітніх технологій у професійній підготовці безробітних.

Мета статті – проаналізувати андрагогічні засади управління психолого-педагогічним супроводом професійної освіти дорослих в сучасному освітньому просторі.

Виклад основного матеріалу. Розробка системи психолого-педагогічного супроводу професійної освіти дорослих пов'язана з трьома рівнями інтеграції: внутрішньо-предметним, міждисциплінарним, технологічним.

Структура навчальної дисципліни в системі освіти дорослих являє собою відносно сталу сукупність взаємопов'язаних навчальних елементів із зазначенням послідовності їх вивчення. Під навчальними елементами розуміють предмети і процеси, що підлягають вивченню і закладені в навчальний курс у вигляді понять, суттєвих ознак, правил тощо. Процес структурування навчальної дисципліни складається із визначення її глобальної структури та структурування безпосередньо навчального матеріалу – сукупності навчальних елементів, що підлягають засвоєнню.

Зазначимо, що в освіті дорослих провідного значення набуває саме система навчання, у межах якого відбувається викладання дисципліни.

У традиційній системі навчання, яка будується переважно за предметно-центристським принципом, зміст дисципліни найчастіше структурований за її розділами, темами, підтемами. Така характеристика, на нашу думку, відображає лише навчальний аспект, залишаючи поза увагою розвивальну та пошуково-дослідну діяльність.

Як альтернатива традиційній системі навчання виникло та набуло поширення модульне навчання.

Модулі розроблялись з урахуванням положень теорії, котра описує систему знань, норм і цінностей, та практики реалізації теоретичних знань. Модульне структурування дисципліни дало можливість виокремити групи фундаментальних питань, логічно й компактно їх поєдна-

---

Волярська Олена Станіславівна, кандидат педагогічних наук, доцент, Комуніальний заклад "Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти" Запорізької обласної ради (Запоріжжя);

Пучина Ольга Віталіївна, кандидат психологічних наук, доцент, Запорізький національний технічний університет (Запоріжжя).

© Волярська О.С., Пучина О.В., 2012

ти, запобігаючи дублюванню, в єдину відкриту систему знань, норм і цінностей, що становлять основу змістового модуля. Кожен змістовий модуль складається з чотирьох міні-модулів, послідовно розроблених відповідно до окреслених положень.

На основі *міждисциплінарного аналізу* суміжних дисциплін стало можливим доповнити означені дисципліни новими розробками, теоріями, концепціями й ідеями, які дозволили розширити межі відомих традиційних теоретичних і практичних положень. Суміжні наукові дисципліни, що містять положення філософії, психології, соціології, інформатики, стали основою навчальних модулів.

Вивчення проблеми впровадження інформаційної та модульної технології навчання дозволило дійти висновку щодо переорієнтації акцентів навчального процесу з процесу викладання на процес цілеспрямованого учіння. Система взаємодії викладача зі слухачами передбачає аудиторну і дистанційну форми навчання за рахунок їх модернізації, а саме: активне застосування діалогічних методів (дискусій), проблемний підхід до побудови всіх аспектів навчального процесу, розробка творчих проєктів, застосування дидактичних і рольових ігор, використання інформаційних технологій навчання.

Модульний дидактичний процес має трикомпонентну структуру, до складу якої входять мотиваційний компонент, компонент навчально-пізнавальної діяльності та компонент управління цією діяльністю.

Мотиваційний компонент розглядається як процес, у результаті якого визначається діяльність, що має для індивіда особистісне значення, формує усталеність інтересу до неї й перетворює задані ззовні цілі у внутрішні потреби особистості.

Забезпечення мотиваційного компонента дидактичного процесу відбувалося за таких умов: усвідомлення слухачами ролі набутих знань, норм і цінностей у процесі реалізації навчальних модулів для професійної діяльності; стимулювання прагнення до виконання слухачами ускладнених завдань; вільний вибір слухачами рівня завдань технологічного модуля; поступове залучення слухачів до визначеного кола професійних інтересів із притаманною їм мовою спілкування, критеріями й престижем професійної компетентності.

Функціональний компонент модульного дидактичного процесу – це організація навчально-пізнавальної діяльності слухачів. Його метою є забезпечення умов для становлення професіоналізму слухачів як готовності до оволодіння системою основ наук, духовною й професійною культурою.

Сутність навчально-пізнавальної діяльності слухачів під час навчання полягає в такому:

1) оволодіння системою основ наук (наукові програми, теорії, закони, закономірності, моделі, класифікації, категорії, процеси, явища, поняття, факти тощо); системою норм (цілі, плани, програми, проєкти, алгоритми, інструкції, стандарти, методи, методики, технології, підходи, версії, правила тощо); системою цінностей (ідеї, переконання, ціннісні орієнтації, концепції, світоглядні програми, установки, оцінки, ставлення, прагнення, вірування тощо);

2) формування готовності до оволодіння системою

знань, норм і цінностей, духовною й педагогічною культурою, виховною й дидактичною технологіями;

3) реалізація модульного навчання як інноваційної педагогічної системи, створеної на основі єдності трьох взаємозалежних модулів: змістового, пізнавально-операційного й технологічного.

Забезпечення навчально-пізнавальної діяльності слухачів, що відбувається на основі єдності змістового, технологічного й пізнавально-операційного модулів, реалізувалося на таких етапах:

а) адаптивно-мотиваційний: знайомство зі структурою й змістом модулів і з логікою їх побудови; сприйняття й осмислення змістового модуля, його мети й призначення; знайомство з методикою організації навчально-модульного процесу;

б) пізнавально-операційний: засвоєння змісту окремого міні-модуля; тестове оцінювання рівня оволодіння знаннями, нормами й цінностями в процесі вхідного й вихідного контролю; корекційна діяльність щодо засвоєння навчального матеріалу;

в) діяльнісно-контрольний: відпрацювання вмінь, навичок і способів узагальнюючої та рефлексивної діяльності; оцінка й самооцінка засвоєної системи знань, норм і цінностей; корекція навчально-пізнавального процесу щодо засвоєння отриманого досвіду.

Наступний компонент модульного дидактичного процесу – управління навчально-пізнавальною діяльністю слухачів. Управління розглядається нами як система психолого-педагогічного супроводу, що містить спостереження, корекцію та контроль за навчально-пізнавальною діяльністю слухачів з метою підтримки й виконання поставлених цілей і завдань навчання. Щодо управлінських можливостей модульного дидактичного процесу, то відповідно до функціональної сфери виділяють три фази: управління підготовкою завдань до пізнавально-операційних і технологічних модулів; управління процесом навчально-пізнавальної діяльності або процесом функціонування; управління процесом вхідного, поточного й підсумкового (вихідного) контролю.

Результатом управління навчально-пізнавальною діяльністю дорослих є розробка рекомендацій з організації їх самостійної роботи під час професійної підготовки – роботи з друкованими та електронними джерелами, яку спрямовано на засвоєння навчального матеріалу. Завдання для самостійної роботи підкріплюються системою методичного забезпечення, відповідними інструктивними матеріалами, а саме: довідковим матеріалом для самостійної роботи слухачів до кожного модуля; завданнями до практичних занять для самостійної роботи слухачів з урахуванням рівнів інтелектуальної активності; інструкціями щодо виконання завдань; критеріями оцінок якості виконаних завдань; словником використаних термінів; списком літератури; набором індивідуальних завдань; імітаційно-моделюючими й дидактичними іграми.

Завдання для самостійної роботи слухачів розробляються відповідно до рівнів інтелектуальної активності:

1) репродуктивний – характеризується здатністю слухачів діяти за аналогією, за відомими зразками й алгоритмами, а також передбачати вирішення

завдань у межах поданого або первісно винайденого способу дії;

2) евристичний – характеризується тим, що розумова діяльність слухачів спрямована на зображення нового підходу до вирішення завдання й передбачає використання певних прийомів: аналіз умов завдання, визначення або розгорнуте визначення умов завдання, підведення їх під логічні категорії, включення умов завдання в нові зв'язки, в іншу невідому структуру, введення додаткових компонентів або відношень, моделювання педагогічних ситуацій;

3) креативний – характеризується тим, що вирішення проблеми не обмежується лише евристичними прийомами, а постає самостійною проблемою, приводить до теоретичного відкриття або до постановки нової проблеми.

Пізнавально-операційні модулі були підготовлені для реалізації на заняттях зі спецкурсів щодо професійної спрямованості з метою розширення, поглиблення й закріплення знань слухачів, розвитку їхніх професійних і творчих здібностей.

Отже, доведено, що основними положеннями реалізації психолого-педагогічного супроводу професійної освіти дорослих в умовах сучасного освітнього простору є: визначення особистості головним ціннісним орієнтиром усієї діяльності системи професійної освіти; створення середовища найбільшого психолого-педагогічного сприяння розвитку особистості тих, хто навчається, шляхом забезпечення умов оптимального режиму інтелектуальних навантажень, змісту діяльності.

Висновки. Систему управління психолого-педагогічним супроводом професійної освіти дорослих в сучасному освітньому просторі розглянуто нами як систему науково-методичного забезпечення, складовими якої є: концепція психолого-педагогічного супроводу навчання, структурно-змістовий, технологічний та організаційно-дидактичний компоненти. На нашу думку, головною метою освіти дорослих є формування особистості, яка буде соціально активною і професійно компетентною. Ця мета досягається шляхом задоволення освітніх потреб дорослих, які можна звести до кількох груп, що визначають основні завдання їх освіти: здобуття загальної середньої освіти (для тих, хто її поки що не мав); оволодіння професійними знаннями, уміннями та навичками або вдосконалення їх (наприклад, отримання другої освіти чи відвідування курсів підвищення кваліфікації); соціокультурний розвиток особистості.

Список використаних джерел

1. Актуальні проблеми професійної орієнтації та професійного навчання незайнятого населення в умовах фінансово-економічної кризи // Зб. наук. праць за матеріалами IV Всеукр. наук.-практ. конф. (30 жовт. 2009 р.) / [уклад. Л.М. Капченко, С.О. Тарасюк, А.В. Алексєєва та ін.]. – К.: ІПК ДСЗУ, 2009. – 445 с.
2. Болтівець С.І. Психологічна місія андрагогіки як теорії і методики суспільної просвіти та ціложиттєвого самовдосконалення людини / С.І. Болтівець // Педагогічний

процес: теорія і практика : зб. наук. пр. : у 2 ч. – Вип. 3. Ч. 1. – К.: ЕКМО, 2010. – С. 7–13.

3. Софій Н.З. Інноваційні методи навчання та викладання: теоретичне підґрунтя та методика використання / Н.З. Софій // Проект “Рівний доступ до якісної освіти в Україні”. – К., 2008. – 60 с.

Стаття надійшла 05.10.2012

Протягом 8 місяців за допомогою Держслужби зайнятості 550 тисяч громадян отримали робочі місця

Протягом 8 місяців поточного року за допомогою державної служби зайнятості повернуто до трудової діяльності понад 550 тис. громадян. Про це сказала Міністр соціальної політики України Наталія Королевська.

Міністр нагадала, що наразі в Україні повним ходом триває реалізація нової редакції Закону «Про зайнятість населення». Запроваджується новий підхід в роботі Служби зайнятості. Метою її роботи має бути не виплата допомоги по безробіттю, а пошук роботи для безробітних та стимулювання створення нових робочих місць, особливо у малому і середньому бізнесі. І для цього є всі необхідні інструменти.

За її словами, також зріс рівень працевлаштування безробітних після закінчення навчання.

«Окрема увага приділяється працевлаштуванню тих, кому важко знайти роботу: інвалідів, молоді, людей старшого віку тощо. За 8 місяців поточного року центрами зайнятості забезпечено працевлаштування 99,5 тис. таких людей, що майже удвічі більше, ніж у відповідному періоді минулого року», – підкреслила Наталія Королевська.

«Протягом 8 місяців до бази даних Державної служби зайнятості надійшла інформація про вакансії від 164 608 роботодавців. Це на 10 054 підприємств більше, ніж за аналогічний період 2012 року. Станом на 1 вересня 2013 року кількість вакансій у базі становила 88,6 тисячі», – сказала Наталія Королевська.

Вона також повідомила, що в цілому по Україні понад 10 тис. громадян отримали ваучери на навчання та підвищення кваліфікації, з них у м. Києві – 355 громадян.

17 вересня 2013 року

За матеріалами сайту http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article?art_id=154485&cat_id=107177